

Asia: VN/27452/2020-OM-548

Julkisuuslain salassapitoperusteiden uudistustarpeiden kartoitus

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat mielestänne nykyisten julkisuuslain 24 §:n salassapitoperusteiden kehittämistarpeet? Puuttuuko nykyisistä salassapitosäännöksistä jotain olennaista? Kuvailkaa ja perustelkaa kehittämistarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Viranomaisen valmistautuminen oikeudenkäyntiin (JulkL 24.1 § 19 k.): Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde yhtyy Kuntaliiton näkemykseen julkisuuslain salassapitosäännösten tarkistamisesta siten, että ne turvaavat julkisyhteisöille oikeuden käsitellä oikeudenkäyntiin mahdollisesti johtavia tilanteita luottamuksellisesti jo selvitysvaiheessa.

Tutkimus (JulkL 24.1 § 21 k.): Pohde yhtyy Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunnossa tutkimusta koskevasta salassapitoperusteesta lausuttuun.

Yksityiselämää koskevat tiedot (JulkL 24.1 § 32 k.): Myös yksityiselämän suojaa turvaavaa JulkL 24.1 §:n 32 kohtaa tulisi täsmentää. Salassapitoperusteita pitäisi soveltaa suppeasti, mutta näin lavealla muotoilulla lähes kaiken voi katsoa kuuluvan henkilön yksityiselämän suojan piiriin.

Vertailuhinnan julkisuus: Nykyisen julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan asianosaisella ei ole oikeutta julkisessa hankinnassa toisen ehdokkaan tai tarjoajan liikesalaisuutta koskeviin tietoihin, mutta tieto tarjousten vertailussa käytetystä kokonaishinnasta on kuitenkin aina annettava. Säännös koskee vain asianosaisia, eikä vastaavaa säännöstä ole yleisöjulkisuuden osalta.

Mietinnön sivulla 133 säännöstä on perusteltu seuraavasti: "Kohta on muotoiltu siten, että säännöksestä ei voisi päätellä kokonaishinnan olevan aina liikesalaisuus. Kohta vastaisi voimassa olevan lain 11 §:n 2 momentin 6 kohtaa. Asianosaiselle luovutettava tieto kokonaishinnasta ei sisältäisi yksikköhintoja tai esimerkiksi laatuvertailussa käytettyjä liikesalaisuuksia (TaVM 31/2016 vp, s. 24)."

Näistä perusteluista voisi päätellä, että kokonaishinnankin (vertailuhinnan) voi luovuttaa vain asianosaisille. Vaikka perusteluissa mainitaan, että asianosaisille luovutettava tieto kokonaishinnasta ei sisältäisi yksikköhintoja, käytännössä on mahdollista ja yleistäkin, että vertailussa käytetty hinta on sama kuin yksikköhinta. Kokonaishinnasta voi vähintäänkin olla helposti laskettavissa, mikä tarjottu yksikköhinta on.

Käytännössä hankintapäätökselle on yleensä kirjattava vertailuhinta, koska muutoin hankintapäätöksen perustelut olisivat puutteelliset. Jos vertailuhintaa ei kirjattaisi hankintapäätöksellä, ei välttämättä päätöksestä kävisi ilmi hankinnan arvo ja se, mitä hankinta hankintayksikölle maksaa. Kyse on julkisten varojen käyttämisestä, joten tietoon kohdistuu merkittävä tiedonsaanti-intressi myös muilla kuin asianosaisilla. Olisi hankintalain avoimuusperiaatteen, julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon vastaista jättää vertailuhinta ilmoittamatta yleisöjulkisella hankintapäätöksellä.

Nykyinen laki on epäselvä sen suhteen, onko vertailuhinta aina myös yleisöjulkinen. Tämä aiheuttaa ajoittain haasteita, kun jotkut tarjoajat vaativat, että vertailuhintaa ei saa kirjata esimerkiksi hankintayksikön internetsivuilla julkaistavaan päätökseen. Julkisuuslaissa olisi hyvä nimenomaisesti säätää, että vertailuhinta on aina asianosaisjulkisen lisäksi myös yleisöjulkinen, vaikka se olisi liikesalaisuus.

Julkisuuslaissa tulisi myös säätää, että vertailuhinnan lisäksi tarjouksen kohteen tuotenimi sekä mahdollinen merkki ja malli tai muut vastaavat tarjouksen kohteen yksilöivät tiedot ovat aina asianosais- ja yleisöjulkisia, vaikka niitä voitaisiin sinänsä pitää liikesalaisuuksina. Tarjoajat vaativat hyvin usein näitä salattavaksi hankintapäätöksellä perustellen niiden olevan liikesalaisuuksia, jolloin ainoaksi julkaistavaksi tiedoksi jäisi tarjouksen vertailuhinta. Tällöin asianosaisetkaan eivät saa tietoa, millä tuotteella kilpailutus on voitettu, eivätkä pysty arvioimaan oikeussuojakeinojen käyttämisen tarvetta.

Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), millaisia muutoksia tämä edellyttäisi salassapitoperusteisiin? Kuvailee ja perustelkaa muutostarvetta mahdollisimman konkreettisesti.

Liikesalaisuuksien salassapitoperusteita tulee täsmentää.

Oletteko tunnistaneet tietojen tai asiakirjojen salassapitoa koskevaa erityislainsäädäntöä, joka on ristiriidassa julkisuuslain salassapitosäännösten kanssa? Jos julkisuuslain soveltamisalaa muutettaisiin mietinnössä ehdotetulla tavalla (Oikeusministeriön julkaisuja 2023:32, lakiehdotuksen 5 §), aiheutuisiko soveltamisalan muutoksesta konkreettisia ristiriitoja nykyisen erityislainsäädännön kanssa tai tarvetta tarkentaa erityislainsäädäntöä?

Henkilötietojen suoja ja julkisuusperiaatteen toteuttaminen tulisi yhteensovittaa nykyistä lainsäädäntöä paremmin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen luovutusta koskeva nykyinen sääntely on liian hajanaista. Esimerkiksi sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön oikeudesta luovuttaa tietoja poliisille on liian monimutkaista ja vaikeasti tulkittavaa. Myös viranomaisohjeet aiheesta ovat puutteellisia ja osin vanhentuneitakin.

Kalliokulju Tiina

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - lakiasianpäällikkö, oikeudelliset palvelut